

СТАНОВИЩЕ

от

доц. д-р Славия Георгиева Бърлиева, Кирило-Методиевски научен център при
Българската академия на науките

за дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в научна област 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1 Филология (Българска литература).

Автор **Василена Цочева Билярска**

Тема: **Кирилометодиевистиката в личния архив на акад. Петър Динеков в ЦДА**

Участвам в процедурата по защита на дисертационния труд на основание чл. .... от Правилника за приложение на ЗРАСБ като научен ръководител на дисертантката Василена Билярска. По време на своята подготовка В. Билярска показва добри възможности за изследователска работа, голяма работоспособност, трудолюбие и отговорност. Тези ѝ качества бяха отбелязани и като оценка след осъществена докторантска мобилност в Университета в Лодз, Полша.

При определянето на темата ѝ на дисертантката беше предоставена великолепната възможност да работи с един огромен по обем и значимост материал, неизследван като цяло и представляващ един от малкото примери на архивна култура в средите на българската интелигенция през ХХ в. – архива на акад. Петър Динеков. Отчитайки нуждите на институцията и невъзможността да се обхване цялото архивно наследство на учения в рамките на дисертация за „малък“ доктор, темата беше ограничена до материалите, отнасящи се до кирилометодиевистиката. **Темата е актуална** с оглед на 100-годишнината от институционализирането на кирилометодиевските изследвания в Българската академия на науките, което отбелязахме през 2014 г., и разработването ѝ бе необходимо за изясняване историята им през последните десетилетия на ХХ в. Тя беше избрана и в почит към големия български литературен историк в годината, когато отбелязвахме 100-годишнината от неговото рождение.

Представената за защита **дисертация се състои** от 469 страници, разпределени в Увод (с. 4–26), три глави (с. 26–361) и заключение (с. 362–366). Съдържа също „Библиография“ (с. 367–402) и три приложения: 1. Библиография за академик Петър Николов Динеков (с. 403–422); 2. Кратка библиография на трудовете на академик Петър Николов Динеков по кирилометодиевистика (с. 422–443); 3. Ранни статии, изказвания и интервюта на акад. Петър Динеков (с. 443–469).

Дисертационният труд е изграден с **методите** на литературно-историческите изследвания, обогатени с инструментариума на архивистиката и библиографските проучвания. Стъпвайки върху досегашните био-библиографски изследвания за Петър Динеков, авторката си поставя за цел да ги задълбочи чрез проучването на запазената документация по въпросите на кирилометодиевистиката в неговия архив и определянето на мястото и ролята му в утвърждаването и развитието на българските кирило-методиевски изследвания. Тя представя фонд №1987 К от ЦДА и в увода си накратко историята на неговото създаване.

Билярска ни въвежда в същината на своето проучване чрез един **аналитичен библиографски преглед**. Въпреки че е изграден на хронологичен принцип – един труден подход в случай, при който имаме огромен брой публикации и значителен брой последващи издания, понякога допълнени, разширени и променени – този преглед представя в пълнота съчиненията на учения в областта на средновековната българска литература. На базата на налични архивни материали изследователката успява да проследи различията в итерациите на текстовете, както и да извлече сведения за събития от живота на П. Динеков.

Основната глава, посветена на **кирило-методиевските изследвания на П. Динеков**, следва условната тематична структура, в която авторката разпределя архивния материал по кирилометодиевистика: история на старобългарската литература; материали общо за Кирил и Методий и такива отделно посветени на всеки един от светите братя; на дейността на учениците им във Великоморавия и в България, и техните преводи; на въпроса за изворите и аналитичните оценки за тях. Тя внимателно проследява различията между запазените версии на едно и също съчинение, допълнителните бележки и поправки, които ученият прави в процеса на работата си по дадена тема, показвайки неговата коректност и прецизност по отношение на новите факти в науката и динамичността на теоретичните му разработки, свързани с тези новости. Дисертантката представя по интересен начин и историята на някои Динекови проекти и размислите на учения върху тяхното осъществяване - например за многотомната история на българската литература, за кирило-методиевската библиография, за кирило-методиевските извори. Тя успява да „засече“ архивни материали, отнасящи се до тях, със сведения от тетрадките-дневници на П. Динеков, пазени с БИА. В резултат се получава жив разказ, който от първа ръка описва събития от близкото минало, свързани с кирилометодиевистиката и често – с нейно напълно непознато ни задкулисие. Бих искала да отбележа, че възможностите за подобни сравнения не са изчерпани в пълнота (това не е и възможно в рамките на този дисертационен труд, и без това третиращ огромен по обема си архивен материал от над

4000 архивни единици), но Василена Билярска би могла да ги разшири и продължи при бъдещата си работа по определени теми.

Важно е да се отбележи, че благодарение на внимателната си работа дисертантката е открила авторски **материали на професор Динеков, смятани за загубени** – например статията „Нови изследвания върху дейността на учениците на Кирил и Методий в България“, която е трябвало да бъде публикувана в посмъртно издадения сборник статии на учения (2001 г.), но не е била намерена. Отбелязани са и множество материали и статии с голяма научна стойност, някои недовършени, други останали непубликувани. Те са идентифицирани благодарение на непосредствената работа на Билярска с архива и не биха могли да бъдат намерени само по описа му. Освен това тя прави важни корекции и допълнения към описа на фонда като цяло, което ще облекчи бъдещите изследвания в него.

Специфичен акцент в тази глава са и сведенията от архива на П. Динеков, отнасящи се до **чуждестранни учени - палеослависти и византолози**, които имат приноси в кирилometодиевските изследвания и за които Билярска намира чудесни ескизи в записките на учения. Те илюстрират неговите колегиални и приятелски връзки със светила на хуманитаристиката от цял свят, но също така и внушения към българската колегия за излизане от стадия на „доморасла“ българистика. Тук обаче трябва да се отбележи неприятното впечатление, което правят останалите непоправени имена на известни учени като Хунгер, Мошински, Томсън и др.

В годината на 35-годишнината от **основаването на Кирило-Методиевския научен център към Българската академия на науките** настоящата дисертация представя задълбочен разрез на идеите за създаването му, усилията за неговото конституиране и структуриране според запазените архивни документи в ЦДА и основния принос на П. Динеков в развитието на този проект, както и в идентифицирането на конкретните научни задачи на новата институция. Тя е плодотворен материал както за написването на историята на българската кирилometодиевистика, така и за бъдещите изследователски планове на КМНЦ. Това което бих искала да препоръчам на дисертантката, е в бъдеще да се заеме с едно по-интензивно интервюиране на близките колеги, ученици, приятели и родственици на учения и да спаси спомени за него и за неговата дейност, които постепенно ще отидат в небитието. В това отношение В. Билярска не успя да изчерпа напълно възможностите, които ѝ даде работата в колегията.

Приложенията към дисертацията също имат своите приноси към разработваната тема. Въпреки съществуващите изчерпателни библиографии на съчинения, посветени

на П. Динеков и на собствените му трудове, приложенията предлагат един по-широк в хронологическо отношение материал (включват материали до 2014 г.). Конкретен принос са и непубликуваните досега съчинения на Динеков, които се съдържат в останалите приложения. Това, което непременно трябва да се добави към тях, са най-малко сигнатурите на архивните единици, където те се намират, и препратки към изложението на самата дисертация, където са коментирани. Разбира се, текстовете трябва да имат и съответното жанрово определение (пътепис, радиолектория, интервю и пр.), както и датировка (дата хроника и дата топка, там където това е възможно).

Приносите на дисертацията са следните:

Въвежда в научна употреба един досега неизползван архив, съдържащ огромен брой материали, свързани с българската кирилометодиевистика и нейното развитие през ХХ в., а и изобщо с историята на българската хуманитаристика през тази епоха.

В дисертацията са направени важни уточнения и допълнения към структурирането на архивния фонд 1987К на ЦДА и се поправят някои неточности при създаване на инвентарния му опис; изработена е и нова схема на организиране на архивното наследство на П. Динеков, която ще направи възможно по-точното ориентиране на изследователите, работещи с документацията.

Дисертацията е безспорен принос по отношение на историята на кирило-методиевските изследвания през втората половина на ХХ в. и тяхното институционализиране през последните десетилетия на столетието.

Дисертацията е пръв опит за създаване на цялостна картина на научното творчество на акад. Динеков на основата на сравнителен анализ на публикуваните му съчинения и съществуващите документални материали от неговия архив. Тя представлява продуктивен модел за изследване творчеството и на други големи български учени кирило-методиевисти, чиито архиви за запазени и достъпни.

Използване на резултатите от разработката на Василена Билярска са начален етап в подготовката на бъдещата история на българската кирилометодиевистика – последният научен проект на акад. Петър Динеков, който трябва да бъде разработен и осъществен в създадения от него КМНЦ. Прецизирането на описа на фонд 1987К на ЦДА, както и изобщо въвеждането му в научно обращение предоставят отлична възможност за бъдещи проучвания в областта на кирилометодиевистиката и старобългаристиката.

Авторефератът отразява с необходимата пълнота труда на Василена Билярска. Резюмирани са подробно основните части на работата, които дават много добра представа за структурата и съдържанието на дисертацията. Заключението адекватно отразява получените резултати и направените изводи. Формулирани са научните приноси на разработката и са отбелязани публикациите на авторката по темата (три публикации в обем от 78 с., една от тях в чужбина).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

С настоящото становище най-настоятелно препоръчвам на **Василена Цочева Билярска** да **бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“** в научна област 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1 Филология (Българска литература) - за дисертационния ѝ труд „Кирилометодиевистиката в личния архив на акад. Петър Динев в ЦДА“ и постигнатите резултати и приноси. Този труд, както и останалите материали, представени в процедурата, напълно съответстват на изискванията на ЗРАСБ, на Правилника за приложението му в БАН и на специфичните изисквания на КМНЦ.

София, 30.10.2015 г.

Изготвил становището:

(доц. д-р Славия Бърлиева)

